СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 177. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 2. серпня, 1926. — VOL. XXXIV. No. 177. Jersey City, N. J., Monday, August 2. 1926. THREE CENTS

КРОВАВІ РЕЛІҐІЙНІ ЗАВОРУШЕННЯ В МЕКСИКУ

МЕКСИКО, 30. липня. — В боротьбі межи мексиканським урядом а мексиканськими католицькими епископами вже в перше полилася кров.

Коло церкви св. Рафаїла товпа римо-католицьких вірних стала з дахів церкви кидати цегли. Поліція вжила оружа й покалічила 9 осіб.

Президент Мексика Каес приказав папському нунцієви забиратися з краю. Боротьба серед таких подій роспалюється щораз більше. Священики підбурюють далі до рішучих виступів проти уряду.

ЖІНКА ПРОПОВІДНИКА ВИПУЩЕНА НА ВОЛЮ ЗА КАВЦІЄЮ 15,000 ДОЛЯРІВ.

СОМЕРВИЛ, Ню Джерзі, 30. липня. — Суд постановив випустити на волю паню Гол, жену епископального проповідника, обжалowану за вбитте свого мужа й його любовниці, членицї церковного хору. Кавцію встановлено на 15,000 долярів.

Пані Гол бейл зложила й вийшла на волю. Вона заховується зовсім спокійно та каже, що прокураторія не зможе доказати її вини.

Розправа її буде визначена десь на осінь. Прокураторія ще далі держить у тайні нові докази проти пані Гол, на основі котрих її арештовано.

СМЕРТЬ СЕНАТОРА.

ДЕ МОЙНС, Айова, 30. липня. — Тут помер наглою смертю конгресовий сенатор Каминс. Причиною смерти був удар серця.

В своїм життю Каминс був на ріжних визначних становищах. Був раз губернатором стейту. До конгресу прийшов у році 1908. В році 1912. пристав він був до поступової партії Рузвелта.

ФОРД СВЯТКУЄ 63-ТІ УРОДИНИ.

ДІТРОЙТ, Мишиген, 30. липня. — Генрі Форд, відомий автомобілевий фабрикант, і як кажуть, найбогатший чоловік в Злучених Державах, відсвяткував нині свої 63-ті уродини. Більшу частину сього дня посвятив він пробам зі своїм новим моделем воздушного автомобіля. З його фабрик вийшло досі 14 міліонів автомобілів.

ПЕРЕПЛИВ БУРЛИВИЙ ПРОЛИВ.

НЮ ЙОРК, 30. липня. — До стейтової вязниці на острові Рендела доставлено нині Бернарда Шмита, 18-літного вязника, котрий утік звідси кілька тижнів тому назад. Шмит попав сюди засудженний на рік вязниці за влом. Підчас якогось свята в вязниці він віддалився від групи вязників і кинувся в воду, що обливає остров. Беріг у тому місци не обгороджений, бо заряд вязниці не сподівався, щоби хтось хотів туди плисти через страшні вири. Шмит, однак, видно є добрим пливаком, коли по 4 годинах тяжкої боротьби з вирами дістався на другий беріг. Там він найшов робітниче одіння, приготоване для нього спільниками утечі, вижебрав від якогось прохожого 10 центів і за них дістався до Мангетену.

Тут він проживав, аж одного дня його доглянули детективи в одним „пул-румі". Він сейчас зочив, що вони його пізнали. Він став утікати, але пошпотався і впав. Зловлений, він уже не боронився.

ОСТОРОГА ПЕРЕД КУПАННЄМ.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 30. липня. — Стейтовий комишенер здоровля підтверджує осторогу міського уряду здоровля в Ню Йорку не купатися в тих заливах, куди запливає сміття, викинене з міста. Уряд однак заперечує чутки, немовби було небезпечно купатися в ріці Гудсоні. Чутки, що деякі люди, які купалися в ріці, дістали тифу, ще не стверджені.

ЗАГАДОЧНЕ САМОВБИЙСТВО.

БОЛТИМОР, Мериленд, 30. липня. — Місцева поліція від довшого часу слідила за панею Елис Милеровою, яка від довшого часу висилала велику масу гроша до Порто Ріко. Заким поліція вспіла прослідити загадочне жерело сих висилок, вона вспіла вислати вже 820,000 долярів. Коли поліція переконалася, що гроші походять з фалшованих чеків, та здумала її арештувати, вона перед самим арештованнем поповнила самовбийство

СТРАЙК НА ПІДЗЕМНІЙ ЗЕЛІЗНИЦИ СКІНЧИВСЯ.

НЮ ЙОРК, 30. липня. — Зі закінченнем страйку моторменів і свичменів рух на підземних зелізницях системи Інтерборо майже нормальний. Замітно, що шери підприємства, які на початку страйку були підскочили в гору, тепер знова спали на ціні

МАЮТЬ РОЗСЛІДЖУВАТИ ОБРАЗИ ПРИ ПОМОЧИ „ЛУЧІВ ІКС".

НЮ ЙОРК, 30. липня. — Сими днями виїзджає звідси громадка учених дослідників старих образів при Гарвардськім університеті, які відкрили досліджуванне образів при помочи „лучів ікс". Вони зробили вже в Америці цілий ряд важних відкрить на полі штуки, переконавшися при помочи розслідів образів „лучами ікс", що богато образів перемальовано та що під образами, які видніються на поверхні, є часто під сподом другі образи, богато цінніші. Вони їдуть до музеїв Лувру в Парижі і до цісарського музею в Берліні, які наняли сих американських знатоків на розслідженне своїх образів.

ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.

В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.

Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.

Всі жертви на памятник Франка належить слати до:

OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.

ЗАСУД ФІНАНСОВОГО ЧАРОДІЯ.

НЮ ЙОРК, 30. липня. — Лава присяжних суддів признала винуватим обману молодого ріел естейт мена Чарлза Ґрінгавза, котрий мав у ріжні обманські способи натягати людий при закупні землі в Флориді. Суд засудив його на два роки вязниці та 1,000 долярів грივни.

ЯКЕ ЖИТТЄ, ТАКА СМЕРТЬ.

В Лодзі вдова Кавцова мала хрест божий зі своїм 17-літним сином Артуром. В сварці з мамою загрозив син, що висадить в повітре цілу хату. Переляканa мама покликала поліцію. Коли прийшло двох поліціянтів, щоб арештувати Артура, він кинув на них бомбу. Настала метушня і серед неї втік злочинець і довго поліція не могла знайти його. Аж оноді, коли оден з поліціянтів ішов домів, побачив він на вулици Артура, як ішов разом зі своєю коханкою. Поліціянт зателефонував о поміч, бо догадувався, що Артур має коло себе бомби. Вкоротці надїхали автом три агенти поліційні і хотіли арештувати Артура. Але він зараз догадався, о що ходить, казав своїй кохaнці стануть, а сам зачав утікати, обороняючись гранатами. І так кинув він на поліцію три гранати, але за кождим разом не ранив нікого з поліціянтів. Коли злочинець побачив, що туй-туй впаде в руки поліції, витягнув револьвер і став боронитись. Але оден з поліціянтів стрілив до злочинця і положив його відразу трупом. Приликано маму і вона в трупі пізнала свого недоброго сина.

КОСТИ НА ВУЛ. БАТОРІЯ.

При розкопуванні каналів на вул. Баторія, робітники найшли велику скількість людських черепів і костей, а навіть кістяк коня. Є це останки могили ще з часів облоги Львова військами Хмельницького.

ПАПА ВКЛАДАЄ ГРОШІ В РІЕЛ ЕСТЕЙТ.

РИМ, 30. липня. — Римський папа постановив будувати за свої гроші доми, які буде винаймати робітникам. Колиб се діло пішло добре в Римі, то папський уряд попробує робити те саме й по других місцевостях Італії.

СМЕРТЬ АПОСТОЛА АВТОСУҐЕСТІЇ.

Помер у 68 р. життя Еміль Куе славний французький творець методи лічення автосугестією. Куе з професії аптикар у Нансі. Його теорія лічення має до нині завзятих противників між лікарями та професорами. Винахідна ідея Куе в тім, що він твердив, що автосугестія не є рідким, незвичайним явищем, а грае велику ролю в нашім буденнім життю. Куе доказував свою теорію таким простим прикладом: коли візьмемо триметрову дошку шириною 30 цм., кожний перейде по ній без труднощів; колиж цю саму дошку прикріпимо між двома шпилями церков, ніхто з нас не зважиться перейти по ній, дарма, що вона не вузша. Куе пояснює, що наш острах має свое жерело в автосугестії. Людина вмовляє в себе, що ходити по висоті 40 метрів над землею небезпечно. Акробати, які визволюються від цієї ідеї, доказують „чудес". Куе вірив, що вистарчить вкорінити людині якусь ідею, а вона прямуватиме до її здійснення. Він користувався своєю, методою головно при лічення нервових недуг. Нансі стало містом, куди напливали тисячі пацієнтів з усіх закутин Европи. Куе вдалося вилічити навіть випадки органічних недуг. Його почали поважати в офіціяльних колах щойно після виданого ним головного твору „Самоволодіння при помочи автосугестії". Куе їздив з відчитами по всьому світі. Минулого року на протязі місяця мав в одній Швайцарії 200 відчитів, кожний двогодинний.

ВІДКРИТТЕ ДОМІВ НА СТОВПАХ В ОЗЕРІ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 30. липня. — Над берегами озера Цюріхського робітники відкопали останки людської оселі, збудованої на стовпах в озері. Походять вони з передісторичної доби і мають яких півтсьма тисячі літ.

СИЛЬНІ БУРІ З ГРАДОМ НАРОБИЛИ БОГАТО ШКОДИ.

Богато місцевостей в Канаді, а головно в провінції Саскачеван, понесли поважні страти від сильної бурі та граду.

В околицях Свифт Корент знищив град понад 30 тисяч акрів збіжа.

В околицях Мус Джо так само знищила градова буря около 12 тисяч акрів, а в місточку Експенс ушкоджені більше або менше майже всі будинки. Знищена зелізнича стація, збіжеві елеватори, склепи і доми, знищені телефонічні стовпи і дроти.

В околицях Вайборн, а головно на північ від міста, знищила буря поверх три тисячі акрів збіжа, ушкодила богато будинків, поламала телефонічні стовпи; будинки одного фармера розсіяло малими частями по сусідських фармах.

В пятницю, 16. липня, градова буря навістила місто Вінніпеґ і дооколичні місцевости. Найбільше шкоди спричинив град огородникам, бо поницив огородину. В полудневій части міста і на передмістях повибивав град вікна в домах, а в околици Моріс знищив засіви на 50 процент.

БРАТ ПОСТРІЛИВ БРАТА.

В суперечці за якісь коні стрілив в пятницю, 16. липня, Микола Дронич два рази в свого брата Івана. Брати фармують на Ту Гілс, в околици Веґревіл (Канада). Івана забрано до шпиталю у Веґревіл з пострілeною рукою і головою, а Николу до провінціональних бараків.

ПИТАННЄ ЗАКІНЧЕННЯ МАЙНЕРСЬКОГО СТРАЙКУ В АНГЛІЇ ВІДДАНО В РУКИ МАЙНЕРІВ

ЛОНДОН, 30. липня. — Конференція делегатів майнерських юнійних відділів, розглянувши пропозицію закінчення страйку, предложену комітетом Промислового Християнського Братерства, постановила віддати сю пропозицію під дискусію й вирішення самих членів по відділах юнії.

Після сеї пропозиції, майнери малиби сейчас вернути до праці, задержуючи тимчасово ті самі години й заплату, які були перед страйком. До 4 місяців малобися полагодити всі спірні питання страйку. Робітнича заплата малаби бути встановлена урядовою вуглевою комісією.

Тимчасом у палаті послів ішли горячі дебати за способи зарадженню недостачі вугля, яка підриває англійські промисли.

АНГЛІЙСЬКИЙ УРЯД ЗБИРАЄТЬСЯ СТУДІЮВАТИ УМОВИ ПРАЦІ В АМЕРИЦІ.

ЛОНДОН, 30. липня. — Англійський уряд постановив вислати до Злучених Держав невелику урядову комісію для розсліджения умов праці. Комісія виїде до Америки в вересни, і мати вона буде за завдання розслідити спеціяльно удержанне зносин межи властителями підприємств а робітниками.

ВАЖНИЙ ВИНАХІД НІМЕЦЬКОГО ВЧЕНОГО.

БЕРЛІН, 30. липня. — Професор Еміль Волф-Гайде винайшов новий спосіб знимання рухомих кольорових образків, який має зреволюціонувати сей промисел. Винахід дозваляє здіймати кольорові образки так дешево, як звичайні чорнобілі.

ПАПА ВАГАЄТЬСЯ В СПРАВІ МЕКСИКА.

РИМ, 30. липня. — Дорадники римського папи напирають на нього, щоби він ужив проти мексиканського уряду радикального средства та проголосив інтердикт, себто заборону правлення богослужень у цілому краю. Папа боїться злих наслідків такого радикального поступку, тим більше, що раз зроблений він замкне дорогу до всякого порозуміння з мексиканським урядом.

ПОЛІТИКАНЬСТВО В БОРОТЬБІ ФРАКЦІЙ В КОМУНІСТИЧНІЙ ПАРТІЇ.

МОСКВА, 30. липня. — Опозиція проти фракції більшости в комуністичній партії закидає урядови, що він уживає в боротьбі політиканських способів, навязуючи її до спілки людий, які з нею не мають нічого спільного. Боротьбу уряду проти опозиції веде передовсім Сталін, теперішний партійний „бос" комуністів.

Опозиція закидає Сталінови теж демагогію, якої він любить залюбки вживати, представляючи себе перед комуністичними зїздами за „простого чоловіка".

СТРАХІТТЯ ВІЙНИ МЕЖИ РОСІЄЮ І ПОЛЬЩЕЮ.

МОСКВА, 30. липня. — По місті ходять тревожні вісти про концентрацію польських військ на литовській границі.

Чічерін, большевицький міністер заграничних справ, мав зажадати від польського уряду гарантії границь Литви, себто що Польща не нападе на Литву.

Команда російських військ почала собі концентрувати війска на границі близько Вітебска й Могилева.

УКРАЇНІЗАЦІЯ КУБАНЬЩИНИ.

МОСКВА, 30. липня. — Уряд приказав пустити в хід українізацію Кубаньщини. Вибрано для сього спеціяльну міжміністеріяльну комісію, якій мають підлягати місцеві комісії.

Окружний суд в Одесі розглядав справу Френкеля, котрого уряд усунув зі сільсько-господарського союза за незнанне української мови. Суд признав усунення Френкеля неправильним і казав його привернути назад у його урядницьких правах.

СВАРКА МЕЖИ РОСІЙСЬКИМИ ЕПИСКОПАМИ.

БІЛГОРОД, Югославія, 30. липня. — На зїзді російських епископів, перебуваючих на засланню, розростається сварка межи епископами. Завзяту боротьбу ведуть епископи проти епископа Евлогія, котрому закидують, що він пробує повернути всю церкву на услуги „кирилівців" та крайнихназадників, та що він не пробує очистити церкви з політики. Епископ Платон заявився за Евлогієм.

ПРОГІБІЦІЙНИЙ НАЧАЛЬНИК АМЕРИКИ ПРИЇХАВ ДО ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 30. липня. — Начальник прогібіційної служби Злучених Держав Андрус приїхав нині до Парижа, щоби повести з французьким урядом переговори про співпрацю щодо боротьби проти пачковання алькогольних напитків морем.

ЗЕМЛЕТРУС У ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 30. липня. — Провінції Британія й Нормандія відчули нині коло 3. години сполудня легкі потрясення землі. Потрясення тревали коло 15 секунд. Їм товаришив підземний гук. Шкоди не було.

Від подібного землетрусу в сих околицях минуло вже 40 літ.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинока число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЛИШ ОДНА ОРІЄНТАЦІЯ

Українці з европейської іміграції повідомляють, що там обявився новий самовибраний гетьман Полтавцов, і запитують нас, чи не потрібно українському визвольному рухови ще якої орієнтації.

Блукаючі по Европі українські та українствуючі політики й політикани мали досі дві „урядові" орієнтації.

Одна з них це та ґрупа, яку тепер, по смерти С. Петлюри, провадить А. Левицький. Вона є польсько-румунської орієнтації, а через Карашевича-Токаржевського, який є принцом католицького „Мальтійського Ордену", вона має співчуття в католицьких клерикальних групах, головно у Франції.

Другою старою групою є Скоропадський зі своїми пятьома-шістьома підпасачами-агітаторами та історіками-теоретиками. Вона держиться німецько-англійської орієнтації, або, докладніше сказати, прусько-англійської орієнтації. Отже з релігійного погляду вона орієнтується на протестантський світ, бо Прусаки і Англійці є протестантами.

Нарешті нововявлена група російського монархіста „штабс-капітана" Полтавцова, „самогонного гетьмана", орієнтується на Баварію, російських монархістів, що накладають з Римом, та посередно й на самий Рим. Це значить баварсько-московсько-католицька група. Таку орієнтацію, мішанину гороху з капустою, міг утяти лише вузьколобий російський „офіцеришка".

Маємо отже такі три знамениті орієнтації. І нас ще без жарту питають: Чи не потрібно ще якої орієнтації для Українців? Може з Америки це видніше?

Звичайно, потрібно. Але потрібно ні четвертої, ні пятої, ні иншої якої, а потрібно одної одинокої орієнтації: орієнтації на власний нарoд, на власні сили. Годі змученим мізкам емігрантських політиків бродити по орієнтаціях на чужих, на когось із зовні. Годі шукати поратунку у ріжних варягів!

Час уже й нам навчитися, що чужинці ніколи не будуть кривавитись за наше визволення. Нікому не потрібно визволення нашого народа зпід чужого панования й визиску без того, щоби не забрати його у свої лабети, у свою експльоатацію.

Ні для Варшави, ні для Букарешту, ні для Берліну, ні Лондону чи для кого иншого не потрібна Велика й Незалежна Україна. Потрібна така Україна для самого українського народа, лише для нього, а не для кого иншого.

Ніхто не знає, куди піде Велика Україна, з ким вона буде тримати й проти кого. Тому чужинець не хоче бачити її ні великою, ні вповні від нього незалежною. І в цьому, теж була велика частина трагедії української визвольної боротьби. Занадто великий кольос хотів порватьса до власного життя. Кольоса цього ніхто не знав, але кожен боявся, що як він встане до життя і окріпне, то ним ніхто не зможе понукати. Тому Україна ні звідки не мала щирої допомоги у своїй визвольній боротьбі. Часто мала співчуття, ще більше обіцянок, але ніколи не мала допомоги.

Кажемо „орієнтація на власний нарід, на власні сили". В цих словах уся програма нашої визвольної боротьби. Всяка инча боротьба се гра в деревяних жовнірів. Визвольна боротьба вимагає сизифової праці серед народу. Треба переводити серед нього все те, що сприяє розвиткови його культури, духа, економічного піднесення, національного й політично-державного освідомлення. Треба перетворювати ті його части, які ще лишилися етнографічною масою, в свідому своїх політично-державних завдань націю.

До сеї роботи мусять стати всі живі національні чинники на всіх ділянках національного життя: політичного, культурного, економічного й церковного. Всі сили, працюючи в цих ділянках, повинні бути скеровані до тої цілі: створення української нації, свідомої своїх політично-державних ідеалів, до створення національно здисциплінованої, активної, здібної до боротьби й до самопожертви за національні ідеали народньої маси.

Тоді ми виграємо боротьбу, тоді ми переможемо. Поза народом, поза масами немає визволення для нації. „Гетьмани" й „диктатори" та другі „уряди" без діяльного й свідомого народу осягнуть хіба лише тимчасове задоволення своєї амбіції та щоденних матеріяльних, часто дуже мізерних, потреб.

Маємо в українській історії не один на це приклад. Навіть найяскравіший, коли не наймогутніший і найрозумніший гетьман України, геніяльний дипломат Мазепа, зігнорувавши маси, провалився в своїй орієнтації навіть на таку живу й активну силу, якою тоді були Шведи. Маси не були свідомі, чого хотів гетьман. Маси не поділяли гетьманських думок, і гетьман, маючи всю повноту влади над ними, не зміг їх зрушити й потягнути за собою. Довелося славному гетьманови безславно тікати на чужину серед повної інертности його народу, який теж прагнув до визволення зпід Москалів, але не був до активної боротьби гетьманом приготований. Гетьман хотів перехитрити нарід, хотів перехитрити психольогію мас, але сам впав жертвою своєї хитрости.

З другого боку широка аґітація в масах Богдана Хмельницького вивела його, мало відомого чигиринського сотника, до найбільшої слави й успіхів у боротьбі.

Орієнтація на власні сили є труднійша, бо, відомо, лекше покластися на чужу поміч і самому нічого не робити, але се одинока певна дорога до здобуття самостійности (і чогонебудь у світі). І поміч чужа приходить лишень тим, які, зорієнтувавшися на власні сили, сі сили сотворили.

ФРАНКО У СПОГАДАХ ВИЗНАЧНИХ УКРАЇНЦІВ

Остання книжка Літературно-Наукового Вістника (за липень-серпень 1926.) майже вся присвячена памяти Івана Франка.

Іван Франко а Тарас Шевченко.

Проф. Леонід Білецький дає там короткий розгляд творчости поета, і приходить до висновку, що Франко є безперечно геній. Ставить він Івана Франка поруч із Т. Шевченком і гадає, що вони ті „два ґеніяльні сини двох територіяльних відламів, всупереч жорстокій історії українського народу, що поділили кордоном живе його тіло, сей кордон зруйнували і своїм ґеніяльним огненним словом запалили серця, перший народу Великої України, другий Малої України (Галичини), а обидва — окремо кождий і разом — увесь український нарід до державної незалежности й соборности".

Таку оцінку Івана Франка дає професор української літератури. Він стверджує, що чим далі „тим тіснійше сі дві постаті і поетично й ідеольоґічно будуть мислитися й уявлятися поруч як два найрідніші сини, народжені, сповиті й виколисані під селянською стріхою, два символи одного ґенія українського від Кавказу аж до Карпат".

Виступати проти памяти Великого Сина Галицької Землі, це все одно, що виступати проти памяти другого такогож Великого Сина Придніпрянської України. Це значить виступати проти ідеї, яка звязана з їх ґеніяльними постатями. Себто проти ідеї визволення й розкріпощення всього українського народу та злиття його в одну велику могутню державу.

Український новеліст про Франка як бесідника.

Далі М. Черемшина, відомий автор гарних оповідань з гуцульського життя, пригадує виступ Івана Франка в часи, коли у Відні скидали знаменитого Баденього з президента міністрів. Тоді увесь Відень хвилювався й громив галицьких володарів, Поляків та Чехів. Тоді визначніші австрійські політики з В. Адлером на чолі урядили були велике віче у Відні в справі страшних наслідків панування шляхти над українським народом в Галичині.

На вічу говорили визначні бесідники. Були Німці, як Шуґмаєр, Пернерсторфер та инші. Були бесідники і других народів. З боку Українців виступали Могильницький та Іван Франко. Найбільше й найсильніше враження на всіх зробила промова Франка. „Кожне його речення викликувало або бурю потакувань, або бурю гніву проти подвижників східно-галицького пекла, яке Франко майстерно розкривав і демонстрував тоном ученого".

Іван Франко затьмив глибиною свого слова, красою його та щирістю усіх бесідників, яких коли доводилося чути автору спогадів. На присутніх Франко зробив таке враження, що Черемшина говорить: „Хотілося перед ним впасти і цілувати його руки й ноги. Хотілося його нести, щоб не запорошив своїх ніг порохом улиці. Хотілося обсипати його цвітом. Та через велику юрбу не удалося пробитися мені до нього і я вийшов мов опянілий маєстатом його величі".

Таке почування в людей можуть викликати лише генії слова. Лише великі оратори можуть так запалювати і захоплювати людей, що проходять десятки років, а перед ними й досі постать великого трибуна стоїть, а натхнені слова й досі гріють та потрясають глибини душ.

На другий день Франкові довелося знову виступати в обороні галицького населення на другому вічу серед вибраної поступової австрійської інтелігенції, політиків та вчених. Це було на зібранню так званих Фабіянців. Тут він знову захопив своїм словом слухачів, серед яких були парляментарні посли, редактори поважнійших газет і журналів, професори університету, письменники й визначніші політики. Після наукового викладу Франка про положення галицького населення йому довелося на протязі двох годин давати відповіди на запити або докладнійше змальовувати всесторонно положення нашого народу в Галичині. Враження на всіх Франко зробив величезне.

Без жалю до себе, з вирозумінням для других.

Катря Гриневичева росповідає про велику працездатність Франка. Росповідає про те, що редаґуючи Літературно-Науковий Вістник, Франко дуже багато часу й праці покладав на виправлення чужих праць та на кореґування Вістника.

Пригадує вона про родинну траґедію поета й про те, що особистого життя Великий Франко не мав. Жалкував поет не раз, що своїх особистих вимог він дуже мало має та й ті не заспокоєні.

Все-ж, як важко не жилося Франкови, він ніколи не нарікав на людей. Покинутий людьми, переслідуваний владою та ріжними особистими ворогами, духами тьми, тяжко хорий і немічний, він на запит чоловіка Гриневичевої, чи не має жалю до суспільности за свою скромну скибку хліба, Франко відповів: „Ні! Суспільність дає мені те, що годна дати".

Така була його відповідь, коли він був немічний уже, спаралізований. Це свідчить про дух велетня. Це свідчить, що Франко був чоловік великого духа і всепрощаючої любови, подвижник і аскет.

Чи Українці ми — чи „Русини"?

В девятьдесятих роках Франко виступав у львівській „Бесіді" на політичних зборах, коли там повстало питання, чи уживати слово „український" для означування галицького населення. Проти цього звичайно, виступали москвофіли та Поляки. Проти вживання такої назви виступали деякі і з фальшивих Українців, бо, мовляв, галицький селянин темний, до такої назви не звикне, а з того вийде непорозуміння та плутанина.

„Коли слово одержав Франко, — говорить К. Гриневичева, — **заговорив з силою, що кождому народови, коли не хоче пропасти, мусить просвічувати ідея, до якої він стремить, скупчує всі сили. Перед нами ідея Соборної України, чи вона прийде за сто, двісті літ, чи скорше. Назва одна для всіх нас, від Дону по Сян, засипле згодом усі, якіб не були прірви та ріжниці і вчинить простими всі дороги, якими стремітиме нарід до ідеалу власної держави".**

Думка Франка побідила й значною більшістю було ухвалено називатися Українцями.

З цього факту видно, які політично-національні ідеали були у Франка. Також зрозуміло, хто виступав проти імени „Українці" та намагався затримати „Рутенці" на далі. Такими ще трицять років тому були москвофіли, Поляки, ріжні легкодухи та хруні. На жаль, вони й до сього часу ще не перевелися і ще далі затруюють своєю сукровицею українське національне життя.

Тяжкі сторінки спогадів Гриневичевої, де вона пригадує свої зустрічі з Франком підчас війни, коли він жив під опікою Українських Січових Стрільців, а також відвідини її вже зовсім слабого поета кілька тижнів до його смерти.

Тут він жив покинутий та забутий всіма під доглядом одної жінки.

Покинутим, забутим, немічним тілом і з погаслим духом доживав останні дні своєї Великий Каменяр кращої долі українського народу.

Тепер хоч вшануванням памяти того, що все життя віддав за свій нарід, український нарід повинен відпокутувати свій великий гріх за те, що не зміг при життю великого свого генія, полекшити йому його страждання.

На науковім засіданню.

Далі там же вміщені спогади українського сенатора С. Шелухіна про перебування Франка в Одесі в 1912. році. В великою пошаною й побожністю ставиться до Франка старий сенатор та пригадує, як Франко своїм виступом на засіданню історично-фільольоґічного товариства при державнім університеті здивував всіх учених професорів. Франко „зробив серіозні зауваження і всіх здивував глибоким знанням предмету й цитатами з памяти латинських, грецьких та жидівських джерел".

Требаж не забувати, що тоді Франко був уже зовсім хорий, спаралізований і до Одеси приїхав, аби там трохи полікуватися.

З Одеси Франко поїхав до Києва. Про побут його в Києві подає спогади Дмитро Дорошенко. Дивував Франко всіх у Києві, як він зберіг в немощному тілі такий великий дух, а дух тоді був лише догоряючий відблиск колишнього могутнього сонця його душі.

Оцінка чесного гетьманця про Івана Франка.

Закінчимо ці замітки про Франка тими словами, якими закінчує свої спогади Дмитро Дорошенко. Звертаємо увагу на те, що Дорошенко є сам людина, яка належить до гетьманців взагалі, а з окрема до групи Скоропадського. Але він є людиною ученою, чесною й українським патріотом, а тому про Франка пише так, яким він його розуміє, не дивлячись на те, що Франко проповідував соціялістичні ідеї, противні й ворожі ідеям Д. Дорошенка.

„Сей могучий дух, — каже Д. Дорошенко, — що, й серед руїни своєї тілесної оболочки, серед самої своєї недуги сіяв як діямант повним блиском... Та й хіба ціле життя Франкове не було одним невпинним змаганням духа і матерії, одною невпинною боротьбою між поривами до надхмарних вершин і кайданами матеріяльної недолі, що тягли його своєю вагою до долу, до земних низин? А його дух перемагав і переміг. І він буде жити, доки буде жити український народ. „Смертю смерть поправ".

І які би духи тьми не намагалися захмарити те світло, що йде від величавої постаті генія-мученика, не загасити їм його і не захмарити.

Він на вічні часи буде для українського народу тим невичерпаним животворним світлом і теплом, яким є для всього земного життя сонце. Хоч того сонця ріжні нічні сови або вампіри-лилики бояться і кленуть його, все-ж таки й вони живуть лише завдяки його життєздатному світлу й теплу.

НАШ КРАЙ.

Наш край є раєм мира...
Наш край — примана всім...
Наш край для всіх офіра
І всяк панує в нім.

А ми?... Немов раби нікчемні,
Працюємо в ярмі чужім
І дивимось, як наші скарби
В пригоді стають всім...

Із наших власних скарбів
Тюрми будують нам
І нас туди пакують,
Щоб безпечнійш було панам...

С. Б.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

НАПАДАЮТЬ НА ТЕ, ЧОГО НЕМА.

Від кількох тижнів епископський редактор лається на нашу газету на всі способи, що нібито вона нападає й хоче знищити українську церкву й українського епископа.

Мене сі напасти епископського редактора застановили. Думаю я собі: Як се можна нападати на таку річ, якої нема?

Чи ніби є в Америці українська католицька церква? Як вона називається та церква? Урядово в Римі вона називається рутенська церква. В Польщі вона називається урядово рутенська церква. В Америці її зачартеровано як рутенську церкву. Всюди вона називається урядово рутенська, а тут Свободу тільки й лається, що вона нападає на українську католицьку церкву.

Якби епископські письменники мали вже ґазетярську честь, то вони повинніби нападати на Свободу за те, що вона нападає на рутенську католицьку церкву, на рутенського католицького епископа, і на рутенського католицького редактора. Се я вже яко тако розумівби. Чи слушно, чи неслушно нападавби, але все таки не булоби сього безсоромного крутарства, яке є тепер. Самі називають свою церкву рутенською, а другим закидають, що нападають на українську національну церкву.

Петро Коваль,
Ню Бронсвик, Н. Дж.

КОМУ ТРЕБА ПРОПОВІДЬ СКАЗАТИ.

Як я прочитав у газеті Америці, що ми повинні називатися Русинами, бо се також добре, то я сейчас подумав собі, що тут мусить бути якась ключка. Видно, що епископови нащось сього потреба, коли він казав редакторови написати таку люту статтю, гейби редактор ні слова не вірив у те, що написав.

А на що епископови треба, аби ми знова верталися трийцять літ назад і били ногами по тій камінній дорозі, по якій ми перейшли? Відповідь на се ясна: Епископ не хоче постаратися о зміну назви нашої католицької церкви з „рутенської" на українську, і тому каже редакторови виляяти всіх нас, які сього домагаються. Він мігби сього легко доконати, бо він як епископ мусить мати якийсь уплив у Римі, але він не хоче наражуватися собі панів у Варшави. За сеє неробство він повиненби сказати казанне самому собі. Але він волить говорити се казанне тим, які домагаються від нього дещо більше праці для українського народа.

І. Петрівський.

ЧИ МИ ЦИГАНИ?

В справі того, що епископ радить нам називатися перед Американцями двома назвами: Рутеніенс та Україніенс, то я знаю, що в Америці є ще лишень один народ, який називається двома назвами. Сим народом є Цигани. Їх по англійськи одні називають Джипсіз, бо нібито вони вийшли з Єгипту, а другі Богіміенз, бо нібито вони вийшли з Чехії. Наслідок сього такий, що Циганів ніхто за народ не вважає.

Так і ті, що кажуть називатися двома назвами, доведуть до того, що нас за народ не буде вважати ніхто й не буде памятати ні одного нашого імени, не то двох. Як Циганів.

Дм. Кор.

НЕ ДЛЯ ПРАВДИ, А ДЛЯ КОРИСТИ.

Кождий знає, або повинен знати, що Константин Великий взяв під високу царську руку християнську церкву і віру. Цей володар був такий хитрий, що не охрестився, аж при смерти, на те, щоби через хрещеннє одержати відпущення всіх гріхів і таким робом забеспечити собі вступ до раю.

За його володіння усі хитруни навипередки заявляли себе побожними християнами, знаючи, що це добуде їм царську ласку.

В якийсь час по смерти Константина став царем його небіж, Юліян, якого історія зве Апостатом або Відступником.

Сей цар любив дуже старину, з її поганською мітольоґією і культурою. Він відновив багато поганських храмів і позаводив назад публичний культ старих богів.

Коли цю зміну побачили „побожні" хитруни, в оден мент переміннили себе із ревних християн в запалених поган. Не було більших ворогів християнства, як і вчерашні побожники.

Але панованнє Юліяна було коротке. Він погиб у війні. На його місце прийшов знова ревний християнський цар. І тут історія показує нам нову чудасію, а саме тих самих хитрунів в ролі покутників, які „каються" за своє відступництво і в покутничих мішках шукають — не прощення у Христа — а прощення у царя — прощення і ласки.

Примітка: Були і є люди, які ніколи не шукають, де правда, а тільки нюхають, у кого є сила, а для них користь.

Харлампій Каліїстратович.

ЗАКИДАЄ ИНШИМ НЕЗНАННЄ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, А САМ ЇЇ НЕ ЗНАЄ.

В 82 числі „Америки" з дня 22. липня с. р. закидає пан др. О. Назарук редакторам „Свободи", що вони не знають української мови.

Сміхом вибухає чоловік, читаючи такі глупі закиди з під пера людини, котра сама не знає української мови. А що в д-ра О. Назарука брак навіть достаточного знання нашої мови, вистарчить взяти до рук якенебудь число „Америки" та перечитати його редакційну статтю, підписану ним, чи не підписану.

Коли хто хоче знати, як оцінює український вчений літературну мову д-ра О. Назарука, нехай перечитає собі статтю відомого нашого вченого д-ра М. Кордуби п. н.: „Про історичну повість, а з окрема про повість Осипа Назарука: „Князь Ярослав Осмомисл", яка була поміщена в V-ій книжці Літературно-Наукового Вістника за місяць вересень 1922 р.

Про мову д-ра О. Назарука пише др. М. Кордуба так: „Важною прикметою мистецтва в літературнім творі є також мова; вона повинна бути коли вже не зразкова, то бодай бездоганна. У д-ра Назарука вона (мова) поганенька, особливо що до лексіки. Ось кілька примірів: лицарські **закони** (в нас закон-Gesetz і ніколи не вживається в значінню Orden), **церков** (1. відмінок одини, замісць церква), **цлові, таможні, лучалися** зливи, **потворність, потворно** великий і т. д".

Коли панови др. О. Назарукови доказав український вчений, що в нього мова погана, то замісць робити неслушний закид другим, він ліпше зробивби сам, якби взявся до роботи та вивчився української мови як слід.

Володимир Ковальчук.

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

75.

Братство св. Юрія в Джемейці, Л. Ай. Н. Й., відділ 160 Укр. Народного Союза.

Подаємо причину опізненої відповіди щодо справи Сиротинця.

Справа Сиротинця важна, і кождий член повинен був почути пояснення, яку ціль і вартість може мати Сиротинець для нас на еміґрації на вільній земли Вашинґтона. Тому кождий член повинен застановитись і розібрати цю справу як слід, а відтак після любови до свого народу жертвувати.

Тому братство св. Юрія справу Сиротинця зволікло до третого місяця через неприсутність відповідного числа членів, а що довше справи не можна було зволікати, уряд постановив скликати надзвичайні збори. Сі відбулись дня 15. липня, 1926 р. Кождий член по обясненню справи сказав, що радо жертвує на таку ціль, як Сиротинець, і тогож самого вечера зібрано $45.00. Ухвалено дати з каси $25, разом $70.00. Богато не були приготовані і не зложили жертви. Братство св. Юрія кличе до всіх тих, котрі ще не жертвували на Сиротинець, най сейчас жертвують. За уряд братства: — Матвій Костишин, секретар.

76.

Товариство Вільна Україна в Скрентоні, Па., відділ 176. Українського Народного Союза.

На зборах відбувшихся в місяцю маю, по предложенню справи будови Сиротинця при У. Н. Союзі, члени ухвали висигнувати з товариської каси 10.00 долярів. Щодо добровільних жертв то полишено самим членам, кождий має дати то що може дати. До сеї пори зібрано поміж членами 7 долярів.

Чек на 10 долярів зістав висланий ще в місяци маю а тепер засилаю чек на 7 долярів. Пізнійше вишлемо те, що ще другі члени зложать. — Р. Рубльовський, секретар.

77.

Братство св. Арх. Михаїла, в Стейплетон, Н. Й., відділ 211. У. Н. Союза.

На місячнім мітинґу, що відбувся дня 11-го липня, 1926, ухвалено з братської каси на річ Сиротинця 25 долярів, як рівнож обовязково кождому членови зложити по одному долярови. Котрий член має жену в братстві, то вона з сего звільнена.

На сім мітинґу члени зложили 16 долярів.

Жичимо найлучшого успіху в сім ділі! За уряд братства: — М. Кость, секретар.

78.

Сестрицтво Рожд. Пресв. Богородиці в Вест Пулман Ілл., відділ 216. У. Н. Союза

Ми дістали відозву в справі будови Сиротинця при кінці мая, але порушено справу аж в червни. Відчитано відозву на мітинґу і так остало, бо на тім мітинґу було замало члениць. Однак уряднички не заспали і повторили знову сю справу в місяци липни і наші сестри як одна одноголосно ухвалили з каси 25 долярів. На жаль, треба сказати що деякі проти сего, але більша половина є одного духа і хоче свого Сиротинця. Видно, що є щирі Українки і на них не звертають уваги, бо ми знаємо, що нам треба захисту при Українськім Народнім Союзі. Звертаємося до вас сестри, не спім а берімся до діла і покажім, що ми маємо свій український Сиротинець, що ми є нарід, що дбаємо за своє. Ми, сестри, скиньмося по доляру, по два, і до праці. Не сидім з заложеними руками, але до праці! Бо праця єдина нас з ярма вирве! — Олена Шпорлюк, сек. фін.

СМЕРТЬ ВСЕРОСІЙСЬКОГО КАТА

Дня 20. липня помер наглою смертю ославлений крівавим терором бувший голова Всеросійського „Чека" Фелікс Дзержинський. Правда, помер він уже на иншій посаді, але ганебна слава його, як керовника небувалого ще в історії людства терору, залишиться на вічні часи.

Фелікс Дзержинський по походженню Поляк. Став він на чолі Всеросійської Надзвичайної Комісії (скорочено „Чека") для боротьби з контр-революцією, після вбивства Урицького. Боротьба та провадилася головно проти соціялістів та революціонерів. Соціялісти й робітники, як найбільш активні люде попали в лави тих, яких большевики називали контр-революціонерами, бо для большевиків кожен, хто не є членом їх партії та дозволяє собі висловити отверто свою думку, той уже й „контр-революціонер".

Сотки тисяч таких „контр-революціонерів" загинуло по ріжних „Чека". На трупах їх довели большевики підвладний їм нарід до дійсної контр-революції. В бувшій Росії тепер задавлена всяка свобода, задавлена навіть свобода думки, а замісць соціялізму поспішно відбудовується найпримітивнійший, найбільше хижацький капіталізм.

От для такої боротьби з „контр-революцією" й утворили большевики сю з першого дня захоплення ними влади в бувшій Росії „Чека".

Першим головою „Чека" був Жид Урицький. Коли сього убито в Петербурзі, його місце заняв Поляк, Дзержинський, який укріпив та розширив діяльність „Чека". Стараннями Дзержинського „Чека" доведено до такого удосконалення шпіонсько-провокаторської та терористичної орґанізації, що другого подібного в історії людства немає прикладу.

Большевицький терор під його керуванням вилився огидною формою. Червоний терор знайшов своїх ідеольоґів плянового насильства. Червоний терор був таким звеличанням убивства яко системи урядування до якого не доходила ще ні одна деспотична влада у світі.

Коли можна знайти деяке психольоґічне пояснення для вибухів терору в часи завзятої боротьби, коли можна пояснити ріжні криваві ексцеси, що трапляються в деякій горожанській війні, то вже зовсім не можна пояснити масового терору як засобу управи народом.

Моральний жах большевицького терору, його отруйний вплив на людську психіку людей, лежить не в поодиноких убивствах одиночних чи масових, а саме в системі терору, як „народньої влади". Творцем такої системи власне й був Дзержинський. Він її перевів з садистичною насолодою.

Одною з найжорстокійших сторін червоного терору був інститут заложників. Арештували людей, морили їх по вязницях, ріжних концентраційних таборах, тощо, не за їх власні провини, а за провини инших людей. До цього могли дійти лише большевики в їх садистичному, крівавому, пяному чаді.

Перший проєкт орґанізації плянового Всеросійського „Чека" запропонований большевицькому урядови Дзержинським 7. грудня 1917. року. З того дня й треба рахувати народження червоного терору, як системи большевицького урядування. В тому проєкті Дзержинський спирався на „історичне студіювання минулих революційних епох" і на їх основі виводив заключення, що необхідно розпочати негайно систематичний масовий терор „для устрашенія" непокірних. Свою діяльність, як керовника терором, Джержинський 17 лютого 1922 року в своїм звіті совітському урядови характеризував так: „Я бажав перевести систематизацію караючого апарату революційної влади. За увесь час Надзвичайна комісія була ні що инше, як розумне направлення караючої руки революційного пролетаріяту".

Скільки людей самого пролетаріяту загинуло від „розумно караючої" руки та борців за кращу долю того пролетаріяту, від цеї „розумно керуючої руки", ніхто вже не почислить.

Наскільки сам Дзержинський був у своєму крівавому терорі ненаситний, свідчать про те багато фактів. Коли в січни 1920. року в большевицькому уряді виникла думка припинити масові розстріли, то Дзержинський настоював на те, щоби йому дали право установити час, від якого мається терор припинити. Це потрібно було йому для того, аби „Чека" мало час розстріляти намічені ним жертви. З тогож часу негайно пішли по всіх „Чека" поспішні розстріли арештованих, та виловлювання нових.

Перед оголошенням декрету про знесення смертної кари (був і такий декрет, нині самими большевиками забутий), коли вже декрет був підписаний, „Чека" по наказу Дзержинського поспішно почала „звільняти вязниці свої від арештованих". В одну ніч розстріляно тоді в Москві 300 людий, в Петербурзі 400, в Саратові 52, у Київі, Одесі, Катеринославі, Харкові та инших містах сотки других. Все за одну ніч. Розстрілювали навіть тих, яких революційні трибунали засудили були на вязницю.

За три тижні по оголошенню знесення смертної кари Дзержинський розіслав по всіх „Чека" телеграфічне розяснення того декрету. В тому розясненню він зазначив, що декрет про одміну смертної кари не розповсюджується на місцевости, які підлеглі фронтам. На Україні в той час був оголошений військовий стан, і вона підлягала фронтовому командуванню. Тому фактично на всю Україну декрет про одміну смертної кари не розповсюджувався, і тому там „Чека" продовжувала дальше свою кріваву розправу над українським населенням.

Навіть цього ще мало. Зробили розпорядження, щоби тих людей, які підпадають найвищій мірі кари, відсилати до „Чека", що знаходиться у фронтових районах. В тому циркулярі писалося дослівно так: „З огляду на одміну смертної кари наказуємо всім особам, котрим за їх провини належиться вища міра кари, направляти у полосу військових подій, як в міце, куди декрет про скасування смертної кари не розширяється".

Статистики підраховують, що в роках 1918. по 1923-ий, значить за пять років в ріжних „Чека" розстрілювано не меньше півтора міліона душ в рік. Значить, за пять років розстріляно сім і пів міліона душ. З того числа найбільше припадає на Україну.

Зі смертю Дзержинського зійшов в могилу найбільший кат, якого колинебудь знала історія людства. Він був теоретиком, ідеольоґом, орґанізатором і виконавцем праці російського „Чека". Як посмертний апотеоз для сього чоловіка залишається добрий десяток міліонів жертв його садистичного терору.

Останніми часами він відійшов від своєї улюбленої чекістської роботи ізза „внутрішне-партійного тертя". В один час він був у числі того тріюмвірату, що заправляв Росією після смерти Леніна. Коли большевики йшли на Варшаву в 1920. році, то Дзержинський вже формував для Польщі большевицький польський уряд, якому між иншими, повинна була підлягати Галичина, як „автономна совітська республика".

ГРАДОБИТТЯ В ГАЛИЧИНІ.

Сяніцький повіт навістила буря з градом. Найбільше потерпіло село Мриголод, де впав град завбільшки волоского горіха і знищив засіви. Град грубою верствою лежав через цілу ніч до другого дня. Це саме стрінуло і любачівський та березівський повіт. В Любачівщині найбільше шкоди потерпіло село Гута рожанецька. Тут вода залляла село і побіч инших шкід забрала дріб. В Березівщині найбільше потерпіли села Близна, Ясениця, Домараж. Тут жито і пшеницю хіба викосити на пашу, а инші плоди переорати. — В Ярославськім повіті буря з градом величини волоского горіха зробила великі шкоди в кількох селах. — В Плоцку над Вислою обірвалася в ночі хмара і залляла цілу околицю. Буря позривала дахи. Засіви вибиті градом і замулені.

ДВА ПОГЛЯДИ НА ВАРТІСТЬ ЖИТТЯ

НАУКА.

Дочекався я свого святенька,
Виряджала в світ мене матінка.
Виряджала в світ мати рідная
І промовила мені бідная:
— Нехай, сину мій, ми працюємо,
Нехай цілий рік ми горюємо;
Нехай сохну я, тато горбиться —
Ти на світ поглянь, що там робиться.
Та не всіж як ми в землі риються —
Може є такі, що і миються;
Та не всі як ми димом куряться —
Може є й такі, що й не журяться.
Коли найдеш їх, милий синочку,
Ти склони себе, як билиночку;
Ти склони себе, як билиночку,
Простели себе, як рядниночку.
Спина з похилу не іскорчиться,
Чоло з пороху не ізморщиться;
Спина з похилу не іскривиться,
За то ступить пан, тай подивиться.
За то ступить пан на покірного
І прийме тебе, як добірного,
І в годиночку на драбиночку...
І підеш тоді, милий синочку,
І з панами сам порівнаєшся,
В сріблі-золоті закупаєшся,
В сріблі-золоті закупаєшся,
З полем батьківським розпрощаєшся!

Але сталося друге святенько:
Виряджав у світ мене батенько.
Виряджав мене, путь показував,
Говорив мені і приказував:
— Видиш, сину мій, як працюємо,
Видиш, сину мій, як горюємо!
Кождий на світі на те родиться...
Не дивись на світ, що там робиться!
Ти на пчіл поглянь: є робучії,
Але й трутні є неминучії.
Так і на світі: одні риються,
Другі потом їх тільки миються.
Будь ти проклятий, милий синочку,
Як пігнеш таким свою спиночку,
Як пігнеш таким свою спиночку,
Як простелишся на рядниночку.
І чоло тобі нехай зморщиться,
І хребет тобі нехай скорчиться!
Ти тікай від них, як від гадини,
Ти не жди від них перекладини,
Ти не жди від них перекладини —
Ти у світ іди на огляднини!
Ти у світ іди, милий синочку,
Ти усе спізнай — і билиночку.
Тоді з світом ти порівнаєшся,
В добрім розумі закутаєшся,
В добрім розумі закутаєшся,
З полем батьківським привитаєшся.

Ст. Руданський.

В повисше поданім віршу Степана Руданського бачимо два погляди на вартість життя чоловіка.

Один погляд — се погляд доброї, але несвідомої матери. Їй здається, що коли син стане паном, коли не буде працювати, коли в нього буде подостатком золота-дабра, то вже більше нічого і не треба. А щоби добути таке панство, то можна себе понижувати до послідного, гнутися перед кождим, стелити себе під ноги, як рядно. Вона не знає, що се таке самоповага. Їй хочеться, щоби син розпрощався, або навіть відцурався тої ниви, яка його вигодувала, і зажив серед инших людей, серед розкоший.

Другий погляд — се погляд ідейного, розумного батька, що на першім місци ставить не життя без праці, але життя чесне, діяльне. Він посилає сина в світ не на те, щоби той став паном, але на те, щоби навчився розуму. Батько розуміє, що найважнійше майно чоловіка се розум і почуття власної гідности. І тому він не тільки що не радить прилизуватися до панів, але готує синови проклін на той випадок, колиб син для здобуття панського життя почав перед панами гнутися і так нівечити свою людську гідність. Батькова порада кінчиться тим, що коли син в світі набереться розуму, тоді має вернутися назад на батьківське поле і працювати тут дальше, маючи до того набутий розум.

Мабуть нема в нас иншої поезії, де би так сильно підчеркувалася самоповага чоловіка; де би так яскраво показувалося, в чім властива людська гідність.

Руданський, що написав сей цінний вірш, сам на собі досвідчив гіркої поради — не своєї матери, але свого батька.

Батько Руданського був священиком в Подільській ґубернії, але національно несвідомий. Коли син (Степан) уживає в листах до батька і брата української рідної мови, то старий батько обурюється. Він хоче, щоби син рідної мови цурався, й уживав мови московської. Та не такий був син, щоби податися. В письмі до брата він каже:

„Заказують мені мою рідну мову. Заказує батько. Але в мене був прадід і прапрадід і вони мені не заказали. Не слухає батько моєї мови, зато мене і по смерти може послухають 14 міліонів моїх однодумців (тодішне число Українців). Батько може не любить моєї мови через те, що нею говорять у нас мужики. Нібито в Московщині не говорять мужики по московськи? Та і чим ми лучші від мужиків? Всі ми рівні у Бога і натури".

Родився Степан Руданський 1831 р., в селі Хомутинцях, Винницького повіту на Поділю. Вчився в духовній семинарії, опісля медицини і став лікарем. Написав богато віршів — веселих і поважних. В життю бідував богато. Вмер 1873 р.

Віктор Гіґо.

БИТВА ПІД ВАТЕРЛЬО.

(З французької мови переклав Іван Франко).

(4)

V. Темна точка битви.

Всім відомі початкові події сеї битви. Початок був невиразний, непевний, хиткий, грізний для обох армій, але для англійської ще грізнійший, як для французької. Всю ніч ішов дощ. Земля розмякла від зливи. Тут і там у видолинках площини понабігала вода мов у великих мисках. Деколи военним фурґонам вона досягала аж до осий. Із ремінних поясів, якими оперезані були черева коний, спливало рідке болото. Як би пшениця та жито, толочене до землі сею навалою возів, не заповняли вибоїн і не творили підстілки під колесами, всякий рух, особливо в долинах з боку Папельотта, був би неможливий.

Діло розпочалося пізно. Наполеон, як уже було сказано, мав звичай держати всю артилерію в своїй руці мов пістолет, мірячи то в сю то в иншу точку битви, і хотів дождатися, поки запряжені батерії зможуть кинутися та чвалати свобідно. За для сего він мусів чекати, поки не піднялося сонце і не осушило землю. Але сонце не показалося. Не було тої погоди, як під Австерліцом. Коли гукнув перший вистріл гармати, англійський ґенерал Кольвіль глянув на свій годинник і сказав, що саме одинацята година і 35 мінут.

Битва розпочалася шалено, може навіть шаленійше, ніж сего хотів цісар, на лівім крилі французьким під Гуґомонтом. У тім самім часі Наполеон ударив на центр, пустивши бриґаду Кіота на місцевість Гай-Сент, а Ней двигнув французьке праве крило проти лівого англійського, що опиралося о Папельот.

Удар на Ґуґомонт був по троха обчислений: стягти сюди Веллінґтона, заставити його перехилитися на ліво, отсе був плян. Сей плян був би вдався, якби чотири компанії англійської ґвардії та хоробрі Бельґійці з дивізії Перпонше не були непохитно вдержалися на становищи. Тому Веллінґтон, замість звернути туди всю масу свого війська, міг обмежитися на висилці підмоги всего з чотирьох дальших компаній ґвардії й одного баталіону полку Бруншвік.

Удар правого крила французького на Папельот був основою всеї битви: зломати ліве крило англійське, перерізати дорогу до Брукселі, замкнути прохід для можливого приходу Прусаків, опанувати Мон-Сен-Жан, зіпхнути Веллінґтона на Ґуґомонт, відси на Брень-ль-Аллед, відси на Галь, тай годі. Якби не деякі припадки, сей плян був би вдався. Папельот узято, Гай-Сен захоплено.

Зазначу одну дрібницю. Серед англійської піхоти, особливо в бриґаді Кемпта, було богато рекрутів. Ті молоді вояки супроти нашої страшної піхоти оказалися несподівано сильними. Хоч недосвідні в боях, вони держалися безстрашно. Особливо добру службу робили вони як стрільці. Вояк стрілець, по троха полишений собі самому, робиться, так сказати, сам собі ґенералом. Ті рекрути показали деяку нахідчивість і французьке завзяттє. Ся нова піхота боронилася з запалом.

По захопленню Гай-Сента судьба битви захиталася. Того дня від полудня до четвертої години була темна перерва. Середина сеї битви майже зовсім невиразна і виглядає мов боротьба в потемках. Настав справді сумерк. Видно було величезне хвильованнє в тій мряці, привид, від якого крутилася голова: тодішні военні приладди майже невідомі сегодня, огнисті кульбаки, летючі піхви шабель, навхрест перевязані ремені-патронташі ґренадієрів, долмани гузарів, червоні чоботи з тисячами зморщків, широкі чака обвиті срібними шнурами, бруншвіцьку піхоту майже чорну в сушім із червоною англійською піхотою. Англійські вояки мали поверх рукавів замість еполетів грубі, білі, круглі подушки. Ганноверські шволежери (легка їзда) мали на головах мідяні подовгасті шоломи з ремінними підвязками по під бороду та з гривами червоного кінського волосіння на верхах. Шотляндська піхота виступала з голими колінами і в кратчованих пледах, наші ґренадіери в великих білих камашах. Усе те йшло в суміш, а не по стратеґічних лініях.

Певна скількість бурі завсігди вмішується до битви. Не вважаючи на комбінації ґенералів, зіткнінне узброєних мас викликає необчислимі відрухи. Підчас битви два пляни двох полководців перехрещуються і переміняють себе обопільно. Одна точка на полі битви пожирає більше вояків, ніж друга, так як ґрунти більш або менше пухкі всисають у себе швидше або помалійше воду. Виходить потреба пустити на одно місце більше вояків, ніж хотілося. Все те непередвиджені втрати. Лінія битви хвилює та звивається як нитка, річки крови пливуть неправильно, чола армії колишуться, полки входячи або виходячи роблять роздуття або заломи. Всі ті береги раз у раз пересуваються один перед другим; де була піхота, наступає артилерія; де була артилерія, набігає кавалерія; баталіони сунуть мов клуби диму. Щось було ось тут — глянь, і нема вже. Прогалини заповняються; темні звої посуваються на перед і в зад. Щось мов надгробний вітер гонить, відпихає, здуває і розгонить ті траґічні юрби. Що таке стичка? Се хвильованнє. Недвижність математичної точки на пляні треває хвилину, а не день. Додаймо, що в кождій битві буває хвиля, коли вона переходить у бійку, в особисту схватку, розсипається в незлічене число дрібних фактів, які, мовлячи словами самого Наполеона, „належать радше до біоґрафії полків, ніж до історії армії". В такім випадку історик має очевидне право підтягати суму таких фактів. Він може тільки начеркнути головні контури боротьби, і ані один оповідач, хоч який будь він совісний, не має змоги передати в усій повноті та точности ту страшну хуртовину, що називається битвою.

Що правдиве для всіх великих узброєних стичок, прикладається особливо також до Ватерльо. В усякім разі по півдні була хвиля, коли фізіономія битви вияснилася.

VI. Четверта о півдні.

Коло четвертої положенне англійської армії було важке. Князь Оранський командував центром, Гілль правим крилом, а Піктон лівим. Князь Оранський, сам не свій, а про те безстрашний, кричав до Голяндців та Бельґійців: „Нассау! Бруншвік! Ніколи в зад!" Гілль ослаблений оперся о армію Веллінґтона, а Піктон погиб. У тій самій хвили, коли Анґлійці відібрали у Французів лінієву хоругов ч. 105, Французи вбили Англійцям ґенерала Піктона кулею, що пробила голову. Для Веллінґтона битва мала дві точки опору: Гуґомонт і Гай-Сент. Гуґомонт був іще в їх руках, але горів; Гай-Сент узяли Французи. З німецького баталіона, що боронив сеї місцевости, було живих ще лише 42 мужа; всі офіци крім 5 були або вбиті або полонені. Три тисячі вояків полягло в тій стодолі. Один поручник англійської ґвардії, перший боксер Англії, якого товариші вважали недоступним для ран, поляг від малого фрацуського тарабанщика. Барінґа виперто з його становища, Альтен поляг убитий шаблею. Богато хоругов страчено; між ними одну дивізії Альтена, другу баталіону Лінебурґа, яку носив князь із родини Цвайбрікен. Сірі Шотляндці щезли; більшу часть драґонів полку Помсомбай порубано. Ся могутня кавалерія погибла від спис полку Бро та від карасирів із Траверса; із 1,200 лишилося лише 600; із трох полковників два лежали на земли: Гамільтон ранений, Матер убитий. Понсомбай упав пробитий сімома списами. Ґордон погиб, Марш погиб. Дві дивізії, пята й шеста, були знищені.

Коли Гуґомонт був загрожений, а Гай-Сент узято, Англійцям лишився лиш один узол, центр. Сей узол стояв доси. Веллінґтон скріпив його. Він покликав до нього Гілля, що стояв у Мерб-Брені, покликав Шассе, що стояв у Брен-ль-Алледі.

(Дальше буде).

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ.

Просимо ватямити собі:

1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і читко.
3. — Лиш по одній стороні паперу.
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописях нікого не перехвалювати без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописи, яку дописуватель написав за кілька мінут (коли її дуже потрібно, треба у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „пильних" дописей з домаганням „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб редакція се надолужила.
10. — Не присилати до редакції стихів і поезій недоладних щодо форми, або безвартних щодо змісту; а [illegible]

ПІД ПОЛЬСЬКОЮ СТРІХОЮ.

„Курер Польскі" з 4. ц. м. приносить оцю „автентичну" відомість із Берліна — телефоном „від власного кореспондента":

„В Берліні відбувається великий конґрес послів і німецьких амбасадорів під проводом Штреземана.

„Оцей конґрес має на меті ствердження виглядів, що їх могла би мати в світовій опінії оружна кампанія Німеччини у відношені до Данціґу та Поморя, кампанії, піднятої разом із Радянськими Республиками в 1927 р."

Уся польська преса передрукувала оце звідомлення „Курієра Польского", додаючи ще й від себе по пару слів, повних залякання та неспокою. Видно, страх має великі очі...

Польській пресі не подобається також нота, яку оноді зложив німецький посол у Варшаві польському правительству. В оцій ноті Німеччина, покликуючись на рішення Міжнародного Трибуналу Справедливости в Газі з дня 25. травня, жадає звороту азотових закладів в Хожові і відшкодовання за шкоди, що повстали з вини польської адміністрації.

Польська преса казиться, — їй неприємно, тим більше, що при цій нагоді не може заспівати своєї постійної пісоньки про „німецьку небезпеку" — так, як Німеччина домагається в тому випадку свого добра, покликуючись на рішення Гаґського Трибуналу.

В Польщі панує велике одушевлення з приводу приїзду до Варшави проф. Кеммерера, — американського фінансового знавця — який має розслідити фінансову та податкову ситуацію в Польщі. Тепер ще тішаться, але що то буде, як Кеммерер стане здавати у своїй вітчині звіт із своєї поїздки до Польщі?

Правительственний проект зміни конституції — який розтрив ще дужче у Польщі постійну партійну ворожнечу — має бути відчитаний уперше на засіданні сойму 5 ц. м.

Правительство і посольські клюби почали вже вступні наради з цього приводу. Радять, аж іскри летять... Польські газети описують широко ці наради — так, немов вони мають або можуть мати якесь значіння для катастрофального стану Польщі...

З польських справ годиться занотувати ще поголоску, після якої міністри: Маковскі (справедливість) і Млодзяновскі (внутр. справи) мають небавом уступити зі своїх становищ.

В постійній рубриці крадіжей слід занотувати сьогодня новий факт обкрадання польської каси. У Вильні судять під цю пору виленського прокуратора скарбу Мурчина, якому доказано крадіж великих сум грошей, вкраденних підчас справовання свого уряду з державного фонду. Вкрадена сума переходить 60 тисяч золотих. Оцей грубий скандал у польській камеральній прокураторії викликав величезне зацікавлення.

(„Рада").

В ОБОРОНІ ПОКРИВДЖЕНИХ.

Президент Української Національної Ради др. Е. Петрушевич вислав ноту до Ради Союза Народів у справі неправного позбавлювання Польщею горожанства уроженців Східної Галичини, української народности, Михайла Леськова, Тому Івасечка і Петра Свідрика, яким польські консулі в Празі, зглядно в Берліні письмами з дня 8. червня ср р. ч. 8439/26, згл. з дня 20. квітня с. р. ч. А. Д. 7735 ех 1926 і т. д. відмовляють всіх горожанських прав за те, що „вони ухилилися від обовязку військової служби в 1919 р. та не зголосилися до військової реєстрації, зарядженої (Польщею) дня 29. січня 1921". Всі названі служили в 1919 р. стрільцями в Українській Галицькій Армії, на території Західно-Української Народньої Републики, а в 1921 р. не мали обовязку голоситися до польської військової реєстрації, бо Польща була окупантом Східної Галичини, не була її сувереном — отже не мала права вимагати від Українців зголошення до реєстрації в польській армії. В ноті докладно виказано безправство польського уряду.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

Михайло Припхан, Пасейк, Ню Джерзі. — Коли написано в газеті, що страйкарі гудили на поліцію, то се ще не значить, що страйкарі провокували поліцію бити страйкарів палками. Поліція повинна вживати палок для оборони порядку, а се ще не є нарушенням порядку, як громада людий загудить на полісменів. Гудіти се ще не значить зачіпати поліцію, і поліція, яка нападає з палками на людий за те лишень, що вони на неї загудили, показує, що вона підбурена виступати проти людий без ніякої провокації. — Се чейже повиннен розуміти кождий свідомий робітник.

Іван Мілещук, Ню Йорк. Організація Ку-Клакс-Клен повстала в перше в південних стейтах Злучених Держав, коли горожани сих стейтів, програвши війну за відорвання від Юнії, збоялися, що Мурини, які дістали волю й рівноправність перед законом (хоч се було на папері), зможуть піднятися та зрівнятися під кождим зглядом з білими. Орґанізація дістала чартер у стейті Тенесі 1868. Вона відзначилася лютим переслідуванням Муринів та всякого, хто тільки важився проти неї виступити. Остаточно федеральний уряд взявся до неї, видав проти неї федеральний закон, а відтак і зломав її військовою силою.

За довгі роки про неї не було чути. Аж яких 10 літ тому вона почала наново розвиватися, і то поширати свою діяльність вже на всі стейти. Орґанізація стоїть за те, щоби в Америці правили на далі білі люди англьо-саксонської раси, тут породжені, та протестантської віри. Тому відроджений Ку-Клакс-Клен виступає проти Муринів, проти імігрантів, проти людий неанглійського походження та непротестантської віри. Кілька літ тому, серед повоєнної реакції, Клен мав великий уплив, а тепер Клен розбивається та тратить уплив що раз більше.

Назва Ку-Клакс-Клена складається з двох частин. „Клен" — се англійське, чи властиво шкотське, слово, яке означає тільки, що „рід". Слова „Ку-Клакс" походять від з грецького слова „кікльос", яке означає „кружок" або „тайне товариство".

КАРА ЗА ПІДСТУП.

В однім східнім краю панував мудрий, але строгий цісар, який любив щирих людей, а ненавидів підхлібників. На його дворі служив гончар і доглядач слонів. Гончар дуже не любив доглядача слонів і хотів в якийсь спосіб на нім пімститися. Він пішов до цісаря і промовив:

— О, пане мій, ти найславнійший володар на цілім світі. Є в тебе подостатком землі і золота, але нема в тебе одного, що має твій сусід. Нема в тебе білих слонів. Накажиж свому доглядачеви слонів, щоб він обмив їх так, аби з чорних стали білі, а тоді не дорівняє тобі ніякий цісар на світі.

Зрозумів цісар, о що гончареви ходить, і хотів таки зараз прогнати його з двору, але надумався і сказав покликати доглядача слонів. Коли той явився, він промовив:

— Слуго вірний, нема мені спокою, бо сусід мій, як говорить гончар, має білих слонів, а я ні. Обмий же моїх слонів так, аби з чорних стали білі, а моя ласка не опустить тебе ніколи.

Зрозумів доглядач слонів, що се гончар приготовив для него таку лапку, і каже:

— Добре, найясніший мій пане, зроблю се. Але для сего мені треба великої посудини, в якій міг би я слонів мити, отже прикажи гончареви, щоб він зробив мені таку посудину, инакше я не годен виконати твого припорученя.

Звернувся тоді цісар до гончаря і промовив:

— Ти чув, що він сказав. Іди і зроби посудину.

Пішов гончар і взявся до роботи, радіючи, що ввів доглядача слонів у клопіт. Але радість його не тревала довго. Яку-б сильну посудину він не зробив, вона розліталася на дрібні кусні так скоро, як слон ставав в неї ногами. І каже до него тоді цісар:

— Який з тебе гончар, коли ти не годен зробити посудини, в якій можнаб обмити слонів з чорних на білих. Іди собі геть з мого двору, щоб я не бачив тебе більше.

І так гончар покарав сам себе за свій підступ.

ГОРЯЧКОВЕ ЗБРОЄННЯ ПОЛЬЩІ.

Кожночасний польський уряд уже й досі вкладав найбільшу вагу на розбудову польського мілітаризму, цієї одинокої сили, яка дозволялаби йому на спокійну експлуатацію чужих, загарбаних зброєю земель. Та вже справжня горячка поспішного зброєння заволоділа Польщею, відколи на її захмареному овиді „засіяла" зноважа постать „морального револьоціонера", тобто Пілсудського. І так в останньому часі пороблено великі замовлення усілякого воєнного знаряддя за границею. Між иншим закупила Польща у французькій фабриці 36 боєвих літаків до скидання бомб, типу Фармана. Є це літаки велитенських розмірів, з яких кожний може набрати 2000 кг. вибухового матеріялу. Шість таких літаків перелетіло вже до Польщі через Відень, решта переправлена буде правдоподібно морем, з огляду на різкий протест усего австрійського громадянства. — Про не конче миролюбні наміри нового польського уряду свідчить хочби й те, що дотеперішну ґенеральну адютантуру президента републики перемінено на військовий кабінет, а є президент Мосціцкі, який є фаховим інжинірóм-хеміком, зайнявся особисто орґанізацією польської воєнної індустрії. В цій загально-польській мілітаристичній горячці не бракує й таких справді гумористичних моментів, як приміром цей, що ґенеральний штаб звернувся за посередництвом міністерства освіти до сільського учительства з проханням справляти старі австрійські, зглядно російські військові карти даної місцевости. Нам відомі такі випадки, що учителі, головно нічні сили, одержавши такі сецильні карти, не знали, куди їх повернути і були у справжній розпуці, як їм вивязатися із цего важкого на їх сили й „високопатріотичного" доручення польського ґенерального штабу...

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до нас оголошення різні оголошення до часопису „Свобода", треба рівночасно враз з оголошенням присилати і належиться за них. Щоби читачі мogли орієнтуватися яка належитість має бути присилана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошення має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свобода" 5—6 день перед днем оголошення їх в нашім часописи, так що колиби вимагали сего ребра, буе час порозуміти зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосовати і придержуватися повисших правил, не можуть віттак нарікати на часопись, що поміщено їм оголошення чи оголошень.

Адм. „Свободи".

С. Маківка.

ВИБІР КОРОЛЯ.

Побачили пани та підпанки, що селянство та робітництво вже прокидається від довговічного сну, починає орґанізуватися в клясові партії, починає творити силу, яка, хоч ще й не в стані сьогодня прийти до влади, але в недалекому майбутньому може це зробити.

Такий відрух серед селянства та робітництва стурбував панів. Стурбував та занепокоїв так, що значна частина їх перестала їсти та спати, а все думає, як би біді запобігти.

Кожному з них не тільки здавалося, але й він свято був переконаний, що селяне та робітники не будуть пять літ балакати над законом про земельну реформу.

Вони ухвалять його в кількох засіданнях. Тай самого закону не будуть волочити по ріжних урядах по пару літ, а відразу впровадять у життя.

Ясно, що одна така думка приводила в жах ясновельможних.

Пан не може собі уявити, як то він, віковічний володар фільварку, підрівняється вправах з брудним селянином, який по його, пана, думці і створений для того, щоб на панів працювати, щоб пан жив собі в роскоші та поза границями гуляв.

Це для пана незрозуміле, а ще більше незрозуміле, навіть неуявиме те, що той Степан чи Іван, який за верству вклоняєся перед паном, в руки цілував, аби пан видержавив йому десятинку під „насушний", може дістати наділ, з фільварку, а йому, панові, залишиться трудовий наділ, який треба буде обробляти власними руками, так непривичними до твердих чепиг плуга та мокрих, ще може конопляних, віжок.

А що ще гірше, що цей Іван чи Степан може прийти до пана на нивку та по своїй доброті сказати: „Боже поможи!", а потім подати брудну лапу та продовжувати: „Ну, що-ж? Як ореться? Сідай — відпічнем та закурим панствового монополю. Тепер ми однакові пани та й гніватися не маємо за що!"

Ця остання думка найбільше гризла панів, і вони почали шукати виходу гуртом. Вихід знайшовся.

Бо пани, бач, панами: вони не те, що селяне. Селянам чомусь треба цілими днями говорити, що в орґанізації сила, земля та воля, а він тобі:

— Так то, так, але на орґанізацію потрібні гроші тай небезпечно: поліцай прийде, може ревізію зробити, а то чого доброго ще й забере... На біду мені це. Жив батько та дід без орґанізації, проживу і я.

І так далі.

А панам все одно, як вівці: чи то в жару чи в дощ до гурта пнуться. Не скочить одна через рів — решта не пійде. Скочить одна — всі за нею, хоч би навіть всі там потопилися.

Пани привикли до єдности і цією єдністю увесь світ протягом віків держать.

Тому то й тут, коли зачулася ще далека небезпека, сейчас же почали спільно радити, який вихід для утримання свойого стану посідання знайти.

З цього приводу відбули тисяч пару засідань, обговорили все і вся, і прийшли до переконання, що завинили самі, забагато обіцяючи в 20-ім році і в наслідок цих обіцянок попускали владу з своїх рук, допускаючи до неї представників селянства та робітництва, які, хоч і обіцяли їм вірно служити, тепер не всі додержують слова і виразно до влади рвуться. А найбільшою хибою вони заражували допуск до уставодавчих тіл „інопленменників", які найбільше брикаються.

Одночасно ухвалили, що радикальною мірою рятунку є скасовання республиканського устрою і поворот до монархії, де під проводом короля можна буде спокійно жити і про майбутнє не думати.

Вирішено, то мусить бути і зроблено.

Розпочалася шалена робота. Не тільки ясновельможні, всі другорядні, третьорядні аж до 24 ступня включно пани та підпанки почали ширити думку про необхідність мати короля. Потайком орґанізували військові відділи.

Коли на думку панів було вже все готове, оголосили збори для вибору короля.

Зіхалося панів видимо-невидимо.

Здавалося, що населення усього світа затлумило місто. За панами не можна було примітнутися. На всіх домах були вивішені прапори в монархічних кольорах, а всі пани убрані в чорне убрання.

В кого не було фрака, то просто в чорній сорочці. Инших кольорів не було. Все це по прикладу італійських фашистів. — За браком відповідного помешкання, збори відбулися під голим небом. Збори відчинив пан Крульохотенський. Він звернувся до зібравшихся з такою мовою:

— Ясновельможні пани всіх ступнів та ґербів! Над нашими головами висить батіг черні, який не сегодня, то завтра може хяснути нас по спині. Черні не то, що вже збунтувалася, але виразно хоче вирватися зпід нашої опіки. Чи має вона право на те? — запитую вас.

— Ні! Ніколи! — заревів натовп. — Коли так, то треба створити умови, в яких би вона про рівність і не думала. Для того потрібний нам король.

— Сьогоднішні збори властиво і скликані для того, аби вибрати короля. Ініціятивна група виставляє таких кандидатів: Мордуховського, Черватинського, Псягохинського, Замойсинського, Кудлабинського та Підгентовського. Прошу подумати та сказати, котрого маєте титулом короля обдарити.

Натовп загудів, як море підчас гурагану, потім трохи стих і серед його гамору почувся голос: „Прошу слова"! Голова зборів уділяє голосу.

На трибуну входить, краще кажучи, вкочується панок, бо дуже товстий, здіймає бриля та й каже:

— Мордуховський не може бути королем. Його прабабка була служницею, а сама походила з хлопів, а тому не чисто шляхетська кров не може панувати над шляхтою. Черватинський невідомого походження і хто зна, як він заховувати меться, коли королем стане. Псягохинський походить з торговців, і в більшости мішаної крови, так що зовсім не надається. Підгентовський землю селянам роздав; він зрадник шляхти і я дивуюся, як він міг бути поставлений в кандидати. По мойому треба запитати присутніх. Вони скажуть, кого треба.

— Так! так! так! — закричав натовп.

— Коли воля ваша, — сказав голова зборів, — то я звертаюся до вас, хто хоче бути королем?

Я! Я! Я! — почулося сотні тисяч голосів. А далі кожний з присутніх почав пропонувати свого кандидата на короля. Цей майже одночасний викрик багатьох прізвищ творив лише гармідер.

Голова дзвонив, але дзвінка не було чути.

Натовп вже не кричав, а ревів. Так тяглося з пів години. Потім присутні кинулися до трибуни, аби показатися, хто вони і чи надаються на короля. На трибуну лізли не по одному, а тисячами.

Трибуна не видержала і заломалася.

Тоді розпочалася страшна річ. Пани лізли на будинки, на дерева, аби тільки показатися людям.

Іх стягали другі, — тих — треті, четверті, а нарешті розпочалася бійка. Бійка обернулася не в місце зборів, а в поле війни.

Здорові билися; ранені, хто лежав, хто стояв, притулившися до дерева, держачись за опухлу пику.

Коли здорових вже не стало і кожний мав якусь відзнаку від цих історичних зборів, невідомо звідки появився на площі якийсь чужоземець та крикнув:

— Панове!? годі битися. Всі королями не будете. Мусить бути один. Раз не маєте згоди, то треба взяти з заграниці.

— Правильно! — закричав натовп.

— Коли так, то я пропоную. Я маю багато короликів. Як ви одного оберете за свого проводиря, то легко його назовете королем. Він буде слухняний і не стане вам перешкаджати в ваших замірах. Будете робити, що самі тільки захочете. Продаю я їх у себе по два золоті за штуку, а для вас, щоб ви тільки погодилися, продам за одного золотого.

— Згода! — радісно закричали пани і почали вибирати делеґатів, аби ці поїхали і упросили королика бути у них королем та з почестями привезли його до краю.

Групки селян, що стояли за містом, побачивши, який зворот прийняла справа вибору короля, заговорили між собою.

— Дивись! — каже один.

— Бються, каже другий.

— А до згоди приходить — додає третій.

— Свойого домагаються — зазначує четвертий.

— Чи не час нам схаменутися та покінчити з цими вибриками та показати, хто є королем на землі — каже пятий.

— Час, час, час! — відізвалося кілька голосів разом.